

ZAVISNOST IZMEĐU FINANSIJSKOG IZVJEŠTAVANJA I REVIZIJA U FUNKCIJI POVEĆANJA FINANSIJSKE USPJEŠNOSTI

DEPENDENCE BETWEEN THE FINANCIAL REPORTING AND AUDITING IN ORDER TO INCREASE FINANCIAL PERFORMANCE

Prof. Dr Etem Iseni
DUT Ekonomski Fakultet
Tetovo
Republika Makedonija

REZIME

Izveštavanje o kvalitetu je glavni cilj preduzeća, a naročito kod preduzeća koje planiraju svoj dugoročni razvoj. Poseban naglasak dat je preduzećima čiji se poslovi financiraju iz inozemnih izvora.

Danas je menadžment preduzeća, u određivanje dugoročnih politika, odgovoran i za poslovni razvoj u preduzeću, na neodređeno vrijeme.

Ali danas, teorija i praksa računovodstva koriste i mnoge druge finansijske i nefinansijske pokazatelje kako bi investitori i kreditori bili više sigurni u njihov uloženi kapital.

ključne riječi: izveštavanje, pouzdanost, tačnost, revizija

REZIME

The main purpose of the paper is to study reporting quality as the main objective of the company generally for companies that plan their long-term development. Special emphasis is given to companies that are financed from external sources.

Nowadays the long-term policy determining management is also responsible for business development in the company for indefinite time period.

However the recent the theory and practice of accounting, are using many other financial and non-financial indicators in order that investors and creditors may be more confident about their investment.

Key words: reporting, reliability, accuracy, audit

1.UVOD

Velika ekonomska kriza, svjetskih razmjera, inicirala je mnoge naučnike raznih profila da se bave uzrocima i posljedicama ove krize. Cilj djelovanja ekonomskih preduzeća je profit i obezbeđenje opstanka na tržištu. Ova ekonomska kriza u mnogim preduzećima izazvala je mnoge dileme i izazove. Svedoci smo da su mnoge banke i kompanije svjetskih razmjera obuhvaćene ovom globalnom finansijskom krizom. Današnji uslovi onemogućavaju investiranje u hartijama od vrijednosti, bankama i finansijskim institucijama, što otežava uslove kreditiranja klijenata, a naročito poslije svih ovih događaja zadnjih godina. Mnoga preduzeća su bankrotirala i prestala sa njihovim aktivnostima. Takođe je veliki broj radnika, a

i menadžera izgubio svoja radna mjesta. Mnogo investitora i vlasnici kapitala izgubili su kapital. Počeli su da se iniciraju prijedlozi i ideje šta treba mijenjati i ispraviti, tako da se bolje upravlja sa finansijama. Čuvanje likvidnosti i finansijske stabilnosti, stepen povratka investicija i obezbjeđenje povoljnih finansijskih izvora glavni su zadaci finansijskog upravljanja. Računovodstvene informacije i njihovi izvještaji ako su relevantni i pouzdani podržavaju menadžera pri odlučivanju [2]. Kontrola i revizija obezbeđuje pouzdanost finansijskih izveštaja. Informacije računovodstva su obrađeni podaci koji finansijski menadžeri koriste u svrhe finansijske analize.

Prosta klasifikacija potrebnih informacija za mjerenje performansi preduzeća dijele se na dvije grupe:

- a) Finansijski i
- b) Nefinansijski pokazatelji.

a) Finansijski pokazatelji

Ovo su veoma važni pokazatelji u mjerenju finansijskih performansi određenih preduzeća. Jedina komunikacija između vanjskih korisnika i preduzeća su finansijski izveštaji. Zato priprema finansijskih izveštaja je jedan od glavnih zadataka i odgovornosti menadžmenta. Danas, za vreme ovakve ekonomske krize svjetskih razmjera, finansijski sektor je postao jako važan kako za ekonomsku, tako i za neekonomsku preduzeća [5]. Sigurno je to da se vlasnici kapitala nalaze u velikim dilemama, gdje investirati svoj kapital, u kojim valutama čuvati svoj kapital, da li kupovati plemenite metale, ili da svoj kapital investiraju u preduzeća, banke ili investicijskim fondove.

b) Nefinansijski pokazatelji

Osim finansijskih pokazatelja, današnja ekonomska teorija i praksa predviđa i druge pokazatelje koji se nazivaju ne-ekonomski pokazatelji i koji su korisni za mjerenje finansijskih performansi preduzeća i služe u toku planiranja o postojanju i funkcioniranju preduzeća do određenog perioda. Ovi pokazatelji služe investitorima u slučajevima kada finansijski pokazatelji ne daju dovoljno podataka o postojanju preduzeća u neodređenom vremenskom roku.

Danas se investitori i kreditori suočavaju se mnogim dilemama i pitanjima o donošenju odluka u vezi njihovih dionica, dali čuvati svoje dionice u preduzećima gdje su investirane, ili će ih prodati, te kupiti dionice u nekom drugom preduzeću, ili ulagati u banci itd [4]. Zbog toga danas imamo mnogo konsultantskih kuća koja daju informacije zainteresovanim stranama, bilo da su ona fizička ili pravna lica koja preko finansijskih i pravnih konsultacija pomažu investitorima u donošenju kvalitetnih odluka i u pravo vrijeme.

Da bi se pomoglo investitorima u donošenju odluka o investiranju njihovog kapitala u nekoj kompaniji, banci, investicijskom fondu ili slično treba imati u vidu mnoge pokazatelje.

Mnogo su mišljena, da su najvažniji pokazatelji:

- Upoređivanje i analiza finansijskih pokazatelja;
- Kratkoročni i dugoročni razvojni planovi za buduće periode;
- Neodređeni vremenski rok postojanja i funkcioniranja preduzeća;
- Reorganizacija, izlazak iz krize i finansijski oporavak preduzeća.

2. UPOREĐIVANJE I ANALIZA FINANSIJSKIH POKAZATELJA

Upoređivanje i analiza finansijskih pokazatelja u odnosu na prošle godine uglavnom se zasniva na podacima računovodstva, kao pouzdanim informacije, i smatraju se najrelevantnijim i najlakšim za upoređivanje. Ali i ovo ovisi od politike računovodstva i sa koliko objektivnosti preduzeće predstavlja svoju finansijsku situaciju. U ovom dijelu ne smije se zaboraviti i uloga revizije koja potvrđuje prijavljivanje i prezentacije sredstava, izvora sredstava, rashoda i prihoda, kao i druge važne kategorije koje zainteresirane stranke ohrabruju o uspješnom i realnom poslovanju. U mnogim slučajevima osim pokazatelja računovodstva, koriste se i pokazatelji finansijske analize s namjerom da se dobiju relevantni podaci o preduzeću [1]. U ovom trenutku kao prvo treba analizirati izveštaj likvidnosti, koji služi za mjerenje sposobnosti preduzeća za ispunjavanje svojih obaveza, izveštaj aktivnosti, koji podrazumijeva koliko preduzeće uspijeva ostvariti obrt svojih kratkoročnih aktiva, prikupljanje zahtjeva itd. Izvještaji leveridža, koji mjere stepen finansijskih zaduživanja poređeno sa svojim kapitalom, kao i sposobnost pokrivanja kamatnih rashoda i izveštaje profita, koji mjere obrt poređen sa angažovanim sredstvima, neto-profit angažovanih sredstava, profit po radniku itd. Predlaže se da ovi podaci analiziraju u zadnje tri godine. Ovdje treba imati u vidu i poređenje preduzeća s nekim sličnim preduzećem, u aspektu kapaciteta proizvodnje, trgovine i usluge, broj radnika, materijalnim i nematerijalnim resursima s kojim raspolaže preduzeće da bi se mogla uraditi opravdana poređenja. Isto tako ovi pokazatelji trebaju se porediti sa prosjekom industrije u kojoj se preduzeće takmiči i uočiti u kojim pokazateljima preduzeće zaostaje, a u kojim pokazateljima je postiglo najbolje rezultate u poređenju sa prosjekom u industriji.

Treba naglasiti podatke koje proizlaze iz izveštaja o novčanim tokovima (Cash Flow) i trebaju se analizirati podaci koje nudi ovaj finansijski pregled [3]. Ovdje treba uočiti koje aktivnosti u preduzeću generišu protok novca i kojim aktivnostima se troši profit-novac. Podrazumijevamo da u dugoročnim vremenskim rokovima, ako preduzeće ne uspijeva obezbediti novac iz operativne aktivnosti, ne mogu se očekivati dobri poslovni rezultati.

3. KRATKOROČNI I DUGOROČNI RAZVOJNI PLANOWI O BUDUĆIM PERIODIMA

Kratkoročno i dugoročno planiranje, vrsta planova kojima raspolaže preduzeće predstavljaju pokazatelje koji predviđaju kakve će poslovne rezultate preduzeće postići u idućim godinama. Ovde trebamo biti pažljivi: dali planirani rezultati imaju podršku finansijskih pokazatelja iz prošlih godina, ako preduzeće planira da poveća kapacitet proizvodnje, usluge ili trgovine gdje pronalazi podršku i opravdanje ovih pretpostavki. U ovom dijelu nećemo se zadržati na ispitivanju i vrstama planova kojim posluje preduzeće; više se potrebno fokusirati na to koliko oni daju pregled i realne pretpostavke o budućnosti preduzeća i koliko ovi planovi daju sigurnost investorima da će se realizirati. Danas faktori: uticaj faktora okoliša, promjene, dinamika, rast konkurencije, razvojne planove poduzeća čine vrlo nesigurnim.

4. NEODREĐENI VREMENSKI ROK POSTOJANJA I FUKCIONIRANJA PREDUZEĆA

U opšte prihvaćenim konceptima računovodstva, među ostalima je i koncept postojanosti (kontinuiteta) ili neograničeno vrijeme poslovnosti (continuing-concern concept).

Funkcioniranje i postojanje preduzeća u neodređenom vremenskom periodu jedan je od preduslova računovodstva. Neograničeni vremenski rok znači da će preduzeće funkcionirati u periodu od najmanje godinu dana od datuma revizije finansijskih izveštaja.

Ovo podrazumijeva da u bliskoj budućnosti preduzeće neće smanjiti dimenziju poslovanja, neće se inicirati reorganizovanja ili procedure likvidacije. Danas, i za vreme procedure revizije finansijskih izveštaja, revizor se obvezuje da osim verifikacije implementacije zakona, i na objektivno predstavljanje i realnog izveštavanja, da pretpostavi postojanje preduzeća najmanje godinu dana posle revizije. Ali, da li se može reći da je ovo vrijeme dovoljno, s obzirom na tokove ekonomskih kriza svjetskih razmjera, i tako jakih brzih promjena faktora okoliša, i uslovima jedne vrlo jake konkurencije. Sigurno da investitori traže i dodatne podatke da bi shvatali da je njihov kapital investiran u stabilnom preduzeću ili banci i da mogu biti bezbrižni o svom investiranom novcu.

Neograničeni vremenski rok postojanja i funkcioniranja preduzeća bio je jedan od najsloženijih zadataka za analitičare, revizore ili ostale specijaliste. Ovo je tako zato što ja kao prvo teško obezbijediti ove informacije, zato što se neobjavljaju i njih posjeduju samo vlasnici i menadžeri višeg ranga. Bez obzira na postojanje i funkcioniranje preduzeća u jednom dugoročnom vremenskom periodu mogu se analizirati dve vrste informacije i to: finansijske i nefinansijske informacija.

U prvoj grupi informacija uglavnom učestvuju sljedeće vrste:

- Problem prikupljanja zahtjeva,
- Rast stepena spornih i sumljivih zahtjeva,
- Prodaja zahtjeva (fortifing) sa nižim cijenama,
- Smanjenje likvidnosti,
- Smanjenje stepena korišćenja kapaciteta (smanjenje rentabilnosti),
- Smanjenje rezervi (sirovina, gotovih proizvoda, trgovačke robe),
- Permanentni rast dugova,
- Smanjenje profita,
- Prodaja dionica (u slučaju da preduzeće ima dionice u drugim ekonomskim subjektima, bankama itd.),
- Češći diskonti čekova i mjenica,
- Češće blokade računa preduzeća.

U grupi ne-financijskih informacija ćemo istaći:

- Odlazak menadžmenta (posebno visokog menadžmenta),
- Česta promjena vlasnika kapitala,
- Fluktacija radne snage,
- Prodaja produktivne imovine,
- Broj iniciranih sudskih postupaka,
- Smanjenje kvaliteta proizvoda i usluga,
- Rast defektnih proizvoda, reklamacija i vraćanje proizvoda,
- Gubljenje ključnih kupaca i dr.

Finansijski i nefinansijski pokazatelji i njihova analiza daće potrebne informacije u slučaju ispitivanja mogućih alternativa kojima investitor raspolaze. Sigurno je to da će sigurnost investicije porasti ako ove poslove povjerimo specijalizovanim agencijama koje se zanimaju i sa ekonomskim i sa pravnim savjetovanjem za potrebe investitora.

5. REORGANIZACIJA, IZLAZAK IZ KRIZE I FINANSISKI OPORAVAK PODUZEĆA

Empirijsko iskustvo pokazuje nešto drugo. Ovdje trebamo postaviti nekoliko pitanja koja traže i konkretne odgovore. Češći su slučajevi kada je investitor investirao u firmu jedan dio kapitala i kupio je dionice sa nominalnom vrijednošću. Ali poslije velikih gubitaka koje je doživjela ova kompanija cijena dionica u tržištu hartije od vrijednosti pala je do te mjere da se vlasnik dionica nalazi u velikoj dilemi. Da ih proda i da doživi veliki gubitak ili da čeka u slučaju da se ne desi neko iznenađenje i da kompanija oživi. Ovo podrazumijeva da informacije koje smo predstavili gore ne mogu pomoći ovom investitoru da donese ispravnu odluku. Znači ima potrebe za dopunskim informacijama, bilo da su to finansijske ili nefinansijske, koje bi ubijedile i usmjerile u donošenje neke odluke: da ne proda dionice radi toga da će preduzeće u jednom kratkom roku prevladati krizu, da preduzeće ima perspektivu i da ga očekuju bolji dani.

U ovom dijelu, kao prvo i važnije predstavimo slijedeće pokazatelje:

- faktori spoljne okoline u budućim periodima biće povoljni i stvoriće mogućnosti da se stabilizuje preduzeće,
- investicije u istraživanju i razvoj i kao rezultat toga patentiranje nekog otkrića, dobijanje koncesija itd.,
- lansiranje novih proizvoda,
- rast zainteresovanosti kupaca za proizvode preduzeća,
- angažovanje menadžera sa renomeom koji će stabilizirati preduzeće,
- povratak prethodnih radnika u preduzeće,
- potpisivanje novih prodajnih ugovora sa domaćim i stranim kupcima,
- reorgaizacija mogućnosti kojima preduzeće može eliminirati - "Uska grla" ili jedinice koje rade sa gubitkom,
- pronaći kredite sa nižim kamatnim stopama,
- dobivanje dozvole državnih autoriteta za emisiju vrijednosnih papira itd.

6. ZAKLJUČAK

Od onog što smo naveli u gornjem tekstu možemo uvidjeti važnost finansijskih i nefinansijskih informacija, koji su potrebna investitorima u podršci njihovim odlukama za rast investicija, kupoprodaju dionica i hartija od vrijednosti, koje imaju za cilj profit i izbjegavanje eventualnih gubitaka.

Među najznačajnije efekte ovih pokazatelja navodimo:

1. Finansijski pokazatelji daju jaku podršku investitorima u donošenju odluka o investicijama,
2. Finansijski pokazatelji povećavaju njihovu vrijednost i pouzdanost u slučajevima kada ovi pokazatelji izraženi u finansijskim izvještajima obrađeni od strane ovlaštenih revizora i nakon objavljivanja izvještaja rezultati postaju javni,
3. Nefinansijski pokazatelji dopunjavaju informacije koje menadžment ne bi htio da objavi zbog mogućih negativnih posljedica za kompaniju i često su ove informacije mnogo važnije za investitore, kao i za druge vanjske i unutrašnje korisnike,
4. Za vrijeme procesa investicije kapitala, ili za vrijeme povlačenja kapitala, potrebna je prethodna konsultacija sa specijalizovanim konsultanskim agencijama.

U situacijama kada preduzeće se nalazi u krizi, a njene dionice svakoga dana gube vrijednost, trebaju se analizirati i drugi parametri o tome koliko će trajati kriza i da li postoje materijalni i nematerijalni resursi da bi se preduzeće oporavilo i produžio sa svojim poslovanjem.

7. LITERATURA

- [1] Deterring and Detecting Financial Reporting Fraud: A Platform For Action str 32, dostupno na web stranicu: <http://www.thecaq.org/Anti-FraudInitiative/CAQAnti-FraudReport.pdf>
- [2] Etem Iseni, Bazat e Kontabilitetit, str.49, Tetovë, 2010.
- [3] Halit Xhafa, Analiza e pasqyrave financiare, str. 216,222,225, Tirana, 2005.
- [4] Katerina Žager, Ivana Mamić Šaćer, Sanja Sever, Lajoš Žager, Analiza finansijski izveštaja, str, 341,353, Zagreb.
- [5] Seadin Xhaferi, Financat ndërkombëtare, str. 146,Tetovë, 2013